

Яцишин М. М.

**Порівняльний аналіз англосаксонської та
континентальної систем права**

Робоча програма спецкурсу

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права

Яцишин М. М.

**Порівняльний аналіз англосаксонської та
континентальної систем права**

Робоча програма спецкурсу

Луцьк-2009

УДК 340.15(073)
ББК 67.081.1р30-2+67081.2р30-2
Я 93

*Рекомендовано до друку методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 2 від 21 жовтня 2009р.)*

Рецензенти:

Колесник В. П. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн ВНУ імені Лесі Українки
Юхимюк О. М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права ВНУ імені Лесі Українки

Розробник: Яцишин М. М., кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави та права ВНУ імені Лесі Українки

Я 93 Порівняльний аналіз англосаксонської та континентальної систем права:
робоча навч. прогр. спецкурсу. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки,
2009. – 30 с.

Робоча навчальна програма спецкурсу містить тематичний план змістових модулів, орієнтований перелік питань до семінарських занять і підсумкового контролю, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, рекомендовану літературу й інтернет-ресурси.

УДК 340.15(073)
ББК 67.081.1р30-2+67081.2р30-2

© Яцишин М. М., 2009
© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2009

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ СПЕЦКУРСУ

«Порівняльний аналіз англосаксонської та континентальної систем права»

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Напрямок, спеціальність освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Напрямок підготовки: <i>0601 право</i> Спеціальність: <i>6.060100 правознавство</i> Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3-кредити Загальна кількість годин: 108 Тип курсу: <i>спецкурс</i> Рік підготовки: 3 Семестр: 6 Лекції: 20 Семінари: 16 Самостійна робота: 34 Індивідуальна робота: 38 Модулів: 2 Змістових модулів: 3 Вид контролю: <i>залік</i>

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчення різноманітних правових систем в історії і сучасності, аналіз і порівняння формальної (закріпленої в законах) і неформальної (реальної) структури влади – важливіша проблема сучасної правознавчої науки. Саме порівняльний аналіз дає можливість методом співставлення виявити найбільш сучасні теоретичні моделі правової теорії.

Мета даного навчального курсу – розкрити зміст основних положень конституційної (державної) теорії і політичної практики на прикладі зарубіжних країн англосаксонської та континентальної системи права.

Завдання курсу: ознайомити студентів з основними поняттями, категоріями, інститутами та галузями англосаксонської та континентальної систем права з акцентом на правовідносини суспільства і держави, особистості і суспільства, індивідів між собою – механізми правового функціонування суспільства як системи і окремих його елементів як підсистеми. Паралельне вивчення англосаксонської та континентальної систем права є одним із методологічних засобів виявлення споріднених і відмінних складових їх джерельної бази.

Вимоги до знань й умінь студентів

Знати: предмет, метод і головну суть англосаксонської та континентальної систем права; джерела державного права зарубіжних країн та особливості їх використання у зазначених правових системах; конституції зарубіжних країн, їх сутність та тенденції розвитку на сучасному етапі; конституційно-правові засади суспільного ладу країн англосаксонської та континентальної систем права; системи президентського правління; парламентські системи; системи напівпрезидентського правління (французький протокол); мотиви і результати конституційної інтеграції.

Уміти: визначати схожі та несхожі випадки англосаксонської та континентальної систем в частині основних прав та свобод людини і громадянина; класифікувати конституції країн, що належать до цих правових систем; аналізувати виборчі системи цих країн; давати пояснення виконавчо-законодавчих зв'язків та їх ефективності; визначати поняття «система президентського правління», «типи парламентського правління», «напівпрезидентське правління» та ін.

Програма містить тематику і плани курсу лекцій, семінарських занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, список рекомендованої літератури лекцій і семінарських занять, з урахуванням наявності книг у бібліотеках м. Луцька.

3. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тематика змістових модулів	Кількість годин			
	лекції	семінар заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Поняття державного права в країнах англосаксонської та континентальної систем права: програмні вимоги (порівняльний аналіз)				
Тема 1. Державне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна	2		4	2
Тема 2. Конституції країн англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз)		2		2
Тема 3. Джерела державного (конституційного) права країн англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз)	2		4	2
Тема 4. Основи конституційного права США		2		2
Тема 5. Конституційні засади суспільного ладу країн англосаксонської та континентальної систем права (порівн. аналіз)	2		3	2
Тема 6. Монархія в конституційному ладі європейських держав		2		2
Змістовний модуль 2. Конституційно-правові форми держави, органів державної влади та політичних партій в країнах англосаксонської та континентальної систем права				
Тема 7. Держава як конституційно-правовий інститут. Форми державного правління в зарубіжних країнах	2		3	2
Тема 8. Змішана форма поліархічного правління в зарубіжних країнах		2		2
Тема 9. Форми політико-територіального устрою в країнах англосаксонської та континентальної систем права.	2		3	2
Тема 10. Унітарна форма політико-територіального устрою		2		2
Тема 11. Політичні та державні режими в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз)	2		3	2
Тема 12. Виборчі системи в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз)		2		2
Тема 13. Порівняльний аналіз органів законодавчої і виконавчої влади в країнах англосаксонської та	2		3	2

континентальної систем права				
Тема 14. Уряди в зарубіжних країнах		2		2
Змістовий модуль 3. Конституційно-правовий статус судових та правоохоронних органів, політичних партій, інституту громадянства в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз)				
Тема 15. Судові та правоохоронні органи	2		3	2
Тема 16. Конституційна юстиція в країнах англосаксонської та континентальної систем права		2		2
Тема 17. Порівняльний аналіз інституту громадянства в країнах англосаксонської та континентальної систем права	2		3	2
Тема 18. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина (порівняльний аналіз)	2		3	2
Тема 19. Конституційні права людини і громадянина, гарантії їх дотримання			2	2
Всього годин	20	16	34	38

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО ПРАВА В КРАЇНАХ АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ТА КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМ ПРАВА: ПРОГРАМНІ ВИМОГИ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Тема 1. Державне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна (8 год.)

1. Історичні засади державного (конституційного) права та основні етапи його розвитку.
2. Державне (конституційне) право як наука.
3. Державне (конституційне) право як навчальна дисципліна.

Тема 2. Конституції країн англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (4 год.)

1. Класифікація конституцій.
2. Форма, структура та мова конституцій.
3. Прийняття та зміна конституцій: загальні риси та особливості.

Тема 3. Джерела державного (конституційного) права країн англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (8 год.)

1. Загальна характеристика джерел континентальної, або романо-германської правової системи.
2. Загальна характеристика джерел англосаксонської або англо-американської моделі правової системи.
3. Відмінності механізмів нормотворення джерел конституційного права: формалізовані та неформалізовані джерела.

Тема 4. Основи конституційного права США (4 год.)

1. Конституція США (загальна характеристика).
2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.
3. Конституційно-правові основи суспільного ладу.
4. Вибори і референдум.
5. Федеральні державні органи.
6. Організація влади в штатах: інших територіальних утвореннях.

Тема 5. Конституційні засади суспільного ладу країн англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (7 год.)

1. Поняття суспільного ладу.
2. Конституційна регламентація економічної організації суспільного життя.
3. Конституційна регламентація соціальних і духовно-культурних засад суспільного життя.

Тема 6. Монархія в конституційному ладі європейських держав (4 год.)

1. Функція і роль монархії в сучасній Європі.
2. Принципи престолоусадкування.
3. Вимоги до особистості монарха.
4. Правовий статус монарха.

Змістовий модуль 2. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ДЕРЖАВИ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В КРАЇНАХ АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ТА КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМ ПРАВА

Тема 7. Держава як конституційно-правовий інститут. Форми державного правління в зарубіжних країнах (7 год.)

1. Конституційні характеристики держави та державних органів.
2. Типологія форм державного правління.
3. Монархія в зарубіжних країнах (порівняльний аналіз).

4. Поліархія в країнах англосаксонської і романо-германської систем права.

Тема 8. Змішана форма поліархічного правління в зарубіжних країнах (4 год.)

1. Президентсько-парламентарні поліархії.
2. Напівпрезидентсько-напівпарламентарні поліархії.
3. Напівпарламентарно-напівпрезидентські поліархії.
4. Парламентарно-президентські поліархії.

Тема 9. Форми політико-територіального устрою в країнах англосаксонської та континентальної систем права (7 год.)

1. Поняття політико-територіального устрою держави.
2. Класифікація держав за формами політико-територіального устрою.
3. Унітарна форма політико-територіального устрою.
4. Федеративна форма політико-територіального устрою.

Тема 10. Унітарна форма політико-територіального устрою (4 год.)

1. Поняття унітарної держави.
2. Форми унітарних держав:
 - а) централізована;
 - б) децентралізована;
 - в) відносно децентралізована.
3. Автономія:
 - а) персональне;
 - б) корпоративна;
 - в) територіальна.
4. Політична автономія.
5. Адміністративна автономія.
6. Культурно-національна автономія.

Тема 11. Політичні та державні режими в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (7 год.)

1. Політичні режими.
2. Особливості сучасної демократії.
3. Державні режими.

Тема 12. Виборчі системи в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (4 год.)

1. Мажоритарна виборча система.
2. Пропорційна виборча система.
3. Змішана виборча система.

Тема 13. Порівняльний аналіз органів законодавчої і виконавчої влади в країнах англосаксонської та континентальної систем права (7 год.)

1. Поняття парламентаризму і парламенту, внутрішня структура парламентів.
2. Повноваження парламентів.
3. Конституційно-правовий статус глави держави і порядок заміщення ним посади.
4. Місце уряду в системі влади.

Змістовий модуль 3. КОНСТИТУЦІЙНО ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСТВА В КРАЇНАХ АНГЛСАКСОНСЬКОЇ ТА КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМ ПРАВА (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Тема 15. Судові та правоохоронні органи (7 год.)

1. Загальна характеристика судової влади, її структура.
2. Статус суддів, прокурорів, слідчих.
3. Система суддів загальної юрисдикції.
4. Конституційно-правові принципи організації і діяльності судових систем.

Тема 16. Конституційна юстиція в країнах англосаксонської та континентальної систем права (4 год.)

1. Конституційна юстиція: загальна характеристика.
2. Порядок формування органів конституційного контролю.
3. Компетенція органів конституційного контролю.
4. Механізм реалізації конституційного контролю.

Тема 17. Порівняльний аналіз інституту громадянства в країнах англосаксонської та континентальної систем права (7 год.)

1. Поняття громадянства в конституційному праві.
2. Порядок набуття і припинення громадянства.
3. Інститути політичного притулку та екстрадиції (видачі) у конституційному праві.

Тема 18. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина (порівняльний аналіз) (7 год.)

1. Конституційний статус особи та його основні принципи.
2. Особливості конституційного закріплення прав і свобод людини і громадянина.

Тема 19. Конституційні права людини і громадянина, гарантії їх дотримання (2 год.)

1. Класифікація прав і свобод особи. Особисті права і свободи.
2. Політичні права і свободи.
3. Економічні, соціальні і культурні права та обов'язки.
4. Обов'язки громадян, юридичні гарантії їх конституційних прав і свобод.

1. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Конституції країн англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (2 год.)

1. Класифікація конституцій.
2. Форма, структура та мова конституцій.
3. Прийняття та зміна конституцій: загальні риси та особливості.

Література:

1. Бостан С.К., Тимченко С.М. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник / С.К.Бостан, С.М.Тимченко. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. /В.О.Ріяка (керівн. авт. кол.), В.С.Семенов [та ін.]; за заг. ред. В.О.Ріяки. – К.: Юрінком Інтер, 2002. -512с.
3. Каррі Д.П. Конституція Сполучених Штатів Америки: посібник для всіх / Д.П.Каррі. –К., 1993.
4. Конституции государств Европы: В 3т./Под общ.ред. Л.А.Окунькова. – М.: НОРМА, 2001.
5. Конституции зарубежных государств. – М.: БЕК, 1996.
6. Лукашин Є.В. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. для студ. вузів / Рівнен. інститут слов'язнозн. Київ. слов'ян. ун-ІУ. – Рівне, 1998. -203с.
7. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.
8. Шаповал В.Н. Британская конституция. Политико-правовой анализ – К., 1991.

Семінарське заняття 2. Основи конституційного права США (2 год.)

1. Конституція США (загальна характеристика).
2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.
3. Конституційно-правові основи суспільного ладу.
4. Вибори і референдум.
5. Федеральні державні органи.
6. Організація влади в штатах: інших територіальних утвореннях.

Література:

1. Державне право зарубіжних країн: навчальний посібник / С.К.Бостан, С.М.Тимченко. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. -504с.
2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник: В 4 т. Т.Ч. Часть Особенная: страны Америки и Азии/Отв.ред.проф. Б.А.Страшун. –М.: Из-во НОРМА, 2001. - 656с.
3. Конституция Соединенных Штатов Америки. –М.: ТОО «Иван», 1993. -32 с.
4. США. Конституция и права человека. –М.: Мысль, 1987. – 315 с.
5. Конституции зарубежных государств/Сост. В. В.Маклаков. –М.: БЕК, 1997. – 586 с.
6. Конституции зарубежных стран/Сост. В.Н.Дубровин. –М.: Юрлитинформ, 2001. – 448 с.
7. Конституционное право зарубежных стран: Учебник / Под общ.ред. М.В.Баглая [и др.]. – М.: НОРМА, 2005. -1056 с.
8. Конституционная юстиция в зарубежных странах/Отв.ред. В. В. Еремян. –М.: Междунар. отношения, 2004. – 288 с.
9. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.

Семінарське заняття 3. Монархія в конституційному ладі європейських держав (2 год.)

1. Функція і роль монархії в сучасній Європі.
2. Принципи престолоуспадкування.
3. Вимоги до особистості монарха.
4. Правовий статус монарха.

Література:

1. Андреева Г.Н. Конституционная терминология и основные понятия, связанные с институтом монархии // Право и жизнь. -1998. -№13. – С.163-180.
2. Арановский К.В. Государственное право зарубежных стран. – М., 1999. – С.173.
3. Бостан С.К. Державне право зарубіжних країн: Навч. посіб. /С. К.Бостан, С.М.Тимченко. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С.83-97.
4. Конституционное право государств Европы: Учеб. Пособие / Отв.ред. Д.А. Ковачев. –М.: Волтерс Клувер, 2005. – С.172-196.
5. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб./ В.М.Бесчастний, О.В.Філонов [і ін.]; за ред. В.М.Бесчастного. –К.: Знання, 2007. - 467 с.

6. Могунова М.И. Государственный строй Швеции. – М., 1983. – С.93-94.
7. Основы конституционного права Дании. – М., 2002. – С.282-312.
8. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.

Семінарське заняття 4. Змішана форма поліархічного правління в зарубіжних країнах (2 год.)

1. Президентсько-парламентарні поліархії.
2. Напівпрезидентсько-напівпарламентарні поліархії.
3. Напівпарламентарно-напівпрезидентські поліархії.
4. Парламентарно-президентські поліархії.

Література:

1. Бостан С.К. Президентсько-парламентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління // Вісник Запорізького юридичного інституту. - 2001. - №2.
2. Бостан С.К. Напівпрезидентсько-напівпарламентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління // Вісник Запорізького юридичного інституту. - 2001. - №3.
3. Бостан С.К. Напівпарламентсько-напівпрезидентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління // Вісник Запорізького юридичного інституту. -2001. - №4.
4. Бостан С.К. Парламентсько-президентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління // Вісник Запорізького юридичного інституту. - 2001. - №2.
5. Конституційне право зарубіжних країн: Навч.посіб. /В.О.Ріяка (кер.авт.кол.), В.С.Семенов [та ін.]; за заг.ред. В.О.Ріяки. –К.: Юрінком Інтер, 2002. - 512с. – С.108-127.
6. Правовые системы стран мира. Энциклоп. Справочник / Отв.ред. А.Я.Сухарев. –М.: Из-во НОРМА, 2001. – 840 с.
7. Сарторі Джованні. Порівняльна конституційна інженерія. Дослідження структур, мотивів і результатів / Пер. з 2-го англ. вид. – К.: АртЕк, 2001. – 287 с.
8. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.

Семінарське заняття 5. Унітарна форма політико-територіального устрою (2 год.)

1. Поняття унітарної держави.
2. Форми унітарних держав:
 - а) централізована;
 - б) децентралізована;
 - в) відносно децентралізована.
3. Автономія:
 - а) персональне;
 - б) корпоративна;
 - в) територіальна.
4. Політична автономія.
5. Адміністративна автономія.
6. Культурно-національна автономія.

Література:

1. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна: навч. посіб. для вузів / А.О.Білоус. – К., 1997.
2. Бодуэн Ж. Государственное устройство Канады//США. Экономика, политика, идеология. -1990. - №4. – С.119-121.
3. Бостан С.К., Тимченко С.М. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник / С.К.Бостан, С.М.Тимченко. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.
4. Єгоров О. Порівняльне правознавство // Право України. – 1992. - №3.
5. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч.посіб. /В.М.Бесчастний, О.В.Філонов, В.М.Субботін [і ін.]; за ред. М.В.Бестчасного. – К.: Знання, 2007. – 467 с.
6. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб./В.О.Ріяка (керівн. авт. кол.), В.С.Семенов [та ін.]; за заг. ред. В.О.Ріяки. –К.: Юрінком Інтер, 2002. – 512 с.
7. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.
8. Современный федерализм (сравнительный анализ). – М., 1995.
9. Тадевосян З.В. О моделировании в теории федерализма и проблемы асимметричных федераций // Государство и право. - 1997. - №8. –С.58-68.

Семінарське заняття 6. Виборчі системи в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз) (2 год.)

1. Мажоритарна виборча система.
2. Пропорційна виборча система.
3. Змішана виборча система.

Література:

1. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник / С.К.Бостан, С.М.Тимченко. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. –С.259-281.
2. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб./ В.М.Бесчастний [та ін.]; за ред. В.М.Бесчастного. –К.: Знання, 2007. - 467с. – С.120-141.
3. Конституційне право зарубіжних країнах: Навч. посіб. /В.О.Ріяка (керівн.авт.кол.), В.С.Семенов [та ін.]; за заг.ред. В.О.Ріяки. –К.: Юрінком Інтер, 2002. – 512 с. –С.92-108.
4. Ковлер А.И. Избирательные технологии. – М.: ИГЛ РАН, 1995.
5. Ламберт Дж.Д., Лейкман Э. Исследование мажоритарной и пропорциональной систем. –М.: Иностран.лит., 1958.
6. Левин И.Б. О реформе избирательной системы в Италии // Полис. - 1993. - №3-4.
7. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.

Семінарське заняття 7. Уряди в зарубіжних країнах (2 год.)

1. Структура і організація урядів в країнах англосаксонської та континентальної систем права (порівняльний аналіз).
2. Юридичний і фактичний статус урядів.
3. Функції уряду.
4. Парламентський контроль за діяльністю урядів.

Література:

1. Исполнительная власть: сравнительно-правовое исследование. – М.: ИНИОН РАН, 1995.
2. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. – Харків: Основа, 1998.
3. Крутоголов М.А. Президент Французской республики. – М., 1980.
4. Правительство, министерства и ведомства в зарубежных странах. – М., 1994.

5. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.
6. Шаповал В.М. Вищі органи сучасної держави. – К., 1995.

**Семінарське заняття 8. Конституційна юстиція в країнах
англосаксонської та континентальної систем
права (2 год.)**

1. Конституційна юстиція: загальна характеристика.
2. Порядок формування органів конституційного контролю.
3. Компетенція органів конституційного контролю.
4. Механізм реалізації конституційного контролю.

Література:

1. Боботов С.В. Конституционная юстиция (сравнительный анализ). – М., 1994.
2. Бостан С.К., Тимченко С.М. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.
3. Джинджер Энн Ф. Верховный Суд и права человека в США. – М., 1981.
4. Клишас А.А. Конституционная юстиция в зарубежных странах / Отв. ред. В.В.Еремян. –М.: Международные отношения, 2004. – 288 с.
5. Михеєнко М.М., Молдован В.В., Радзієвська Л.К. Порівняльне судове право. – К., 1993.
6. Овсетян Ж.И. Субедный конституционный контроль в зарубежных странах. Правовая защита конституций. – Ростов-на-Дону, 1992.
7. Руне К. Швейцарский федеральный суд и надзор за конституционностью законов //Государство и право. - 1995. – №12.
8. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. – 460 с.
9. Харрел М.Э., Андерсон Б. Равное правосудие на основе закона. Верховный суд в жизни Америки. – М., 1995.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Опрацювати поняття: державне право, державне право зарубіжних країн, державно-правовий інститут, компаративізм, конституційно-правові норми, органічний закон, Конституційний закон, конституанта, октроювання, неписані конституції, метрополія, суспільний лад, інститут власності, публічна власність, приватна власність, приватизація, реприватизація, соціальна держава, правова держава, демократична держава, світська держава, державне правління, монархія, республіка, поліархія, президентська поліархія, парламентська поліархія, змішана поліархія, політико-територіальний устрій держави, унітарна держава, федеративна держава, автономія, політичний режим, державний режим, міністеріальний режим, парламентарний режим, дуалістичний режим, партократичний режим, парламентаризм, парламент, бікамералізм, індемнітет, імунітет, спікер, квестори, омбудсмен, промульгація, інтерпеляція, виконавчі органи, монарх, президент, цивільний лист, юстиція, конституційна юстиція, баристер, солісітор, магістратура, громадянство, філіація, біпатризм, оптація, натуралізація, денатуралізація, статризм, екстрадиція, експатріація.

1. Підготувати історичну довідку про право справедливості, яке існувало в англо-американській правовій системі з XV до кінця XIV ст.
2. Ознайомитися зі статтею О.Єгорова «Порівняльне правознавство» // Право України. - 1992. - №3, скласти тези основних її положень.
3. Використовуючи навчальну та спеціальну літературу, визначте та класифікуйте джерела державного права країн англосаксонської системи права. Відобразіть це у вигляді схеми.
4. Підготуйте коротку довідку про доктринальні джерела.
5. Використовуючи тексти Конституцій країн англосаксонської та континентальної системи права, підготуйте по два приклади (статті або їх витяги) конституційного закріплення основ суспільного ладу в економічній, соціальній, духовно-культурній сферах.

6. Визначити складові конституційно-правового статусу органів законодавчої влади однієї з країн англосаксонської та континентальної систем. Провести порівняльний аналіз, результати оформити у зошиті із конкретним посиланням на ті чи інші статті конституції обраної для аналізу держави.
7. Використовуючи літературу та тексти конституцій європейських країн, заповніть таблицю за наступною формою:

№ п/п	Країна	Унітарні країни		Федерація
		Централізовані	Децентралізовані	
1.	Бельгія	-	-	+
2.				
3.				
4.				
5.				

8. Використовуючи витяги з Конституції США, визначте форму політико-територіального устрою цієї держави.

9. Вивчіть означену літературу з проблеми і визначтесь з трактуванням понять „політичний режим” та „державний режим” у різних літературних джерелах. Проаналізуйте погляди різних авторів, висловіть свою позицію на користь того чи іншого визначення.

10. На вибір визначити форми політичних режимів 2-х країн англосаксонської та двох країн континентальної систем права.

11. Підготувати реферат на тему „Порівняльний аналіз правового статусу сенатора США і парламентаря Франції”.

12. Підготувати довідку на тему: „Загальне і особливе в конституційно-правовому статусі урядів держав із різними формами правління”.

13. Підготувати реферат на тему: „Порівняльний аналіз конституційного регулювання організації та діяльності поліцейських органів у США та Німеччині”.

14. Скласти коротку довідку про способи закріплення прав та свобод громадян в Канаді та Франції.

15. Скласти порівняльну таблицю закріплення прав людини і громадянина в США та ФРН.

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Здійснити анотацію 3 наукових статей (на вибір) з теми порівняльного правознавства (Див. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. Зб. Статей / За ред. Ю.С. Шемчученка, Л.В. Губерського, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресів. – К.: Логос, 2009. – 712с.)
2. Написати реферат на одну із поданих нижче тем:

Тематика

рефератів індивідуального письмового завдання

з теми: „Політичні та державні режими в країнах англосаксонської та континентальної систем права”

1. Загальне визначення політичного режиму.
2. Демократичний режим (порівняльний аналіз).
3. Інститути представницької і безпосередньої демократії.
4. Гарантовані громадянські (особисті) та політичні права і свободи в конституціях АС та КН систем права.
5. Незалежні засоби масової інформації.
6. Партійний плюралізм.
7. Розподіл влади.
8. Широке самоврядування.
9. Гарантії для меншин.
10. Недемократичний режим (загальна характеристика).
11. Авторитарний режим.
12. Тоталітарний режим.
13. Ліберальний режим.
14. Державний режим (порівняльний аналіз).
15. Парламентарний режим.
16. Міністеріальний режим.
17. Дуалістичний режим.
18. Партократичний режим.
19. Абсолютний режим.

20. Олігархія.
21. Анархія.
22. Порядок функціонування і взаємодії вищих органів державної влади в країнах АС та КН систем права.
23. Політична еліта.
24. Опозиція в політичних і державних режимах.
25. Особливості сучасної демократії.

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Зміст поняття державне (конституційне) право.
2. Історичні засади державного (конституційного) права.
3. Порівняльна характеристика державного права країн англосаконської (АС) та континентальної (КН) систем права.
4. Державне право як навчальна дисципліна.
5. Загальна характеристика джерел державного права країн АС та КН систем права.
6. Соціальна та юридична суть конституції – головного джерела державного (конституційного) права.
7. Класифікація конституцій.
8. Способи прийняття конституцій (порівняльний аналіз).
9. Способи зміни конституцій в АС та КН системах права.
10. Охорона державного суспільного ладу.
11. Конституційна регламентація економічного життя країн АС та КН систем права.
12. Основні риси конституційного регулювання соціальних і духовно-культурних засад суспільного життя.
13. Зміст поняття держави як конституційно-правового інституту.
14. Конституційні характеристики держави (порівняльний аналіз).
15. Конституційно-правовий статус державних органів влади в країнах АС та КН правових систем.

16. Зміст поняття „форма державного правління” (порівняльний аналіз).
17. Типологія форм державного правління в АС та КН системах права.
18. Загальна характеристика монархічної форми правління.
19. Абсолютна монархія.
20. Дуалістична монархія.
21. Поліархічна форма державного правління.
22. Президентська поліархія (різновиди).
23. Парламентарна поліархія (різновиди).
24. Зміст поняття „змішана форма поліархічного правління”.
25. Держави зі змішаною формою поліархічного правління.
26. Змішані поліархії із домішуванням президентських елементів.
27. Змішані поліархії із домішуванням парламентських елементів.
28. Зміст поняття „політико-територіальний устрій держави”
(порівняльний аналіз).
29. Класифікація держав за їх політико-територіальним устроєм.
30. Основні ознаки унітарної форми політико-територіального устрою.
31. Основні ознаки федеративної форми політико-територіального устрою.
32. Автономія як форма територіальної організації влади.
33. Політична автономія.
34. Адміністративна автономія.
35. Політичні і державні режими (порівняльний аналіз).
36. Особливості сучасного демократичного режиму в країнах АС та КН систем права.
37. Конституційні принципи виборчого права (порівняльний аналіз).
38. Загальна характеристика виборчих систем.
39. Мажоритарна виборча система.
40. Пропорційна виборча система.
41. Змішана виборча система.
42. Роль парламентів у системі влади країн АС та КН систем права.
43. Зміст поняття парламент і парламентаризм.

- 44.Склад і організація парламентів в країнах АС та КН систем права (порівняльний аналіз).
- 45.Сучасні бікамеральні парламенти.
- 46.Способи формування верхніх палат (порівняльний аналіз).
- 47.Компетенція бікамерального парламенту.
- 48.Конституційно-правовий статус депутатів.
- 49.Повноваження парламентів країн АС та КН систем права.
- 50.Загальна характеристика органів виконавчої влади в країнах АС та КН систем права.
- 51.Особливості конституційного статусу глави держави (порівняльний аналіз).
- 52.Загальна компетенція глав держав.
- 53.Порядок формування урядів в країнах АС та КН систем права.
- 54.Компетенція урядів (порівняльний аналіз).
- 55.Конституційні принципи судоустрою та судочинства в країнах АС та КН систем права.
- 56.Органи конституційної юстиції (порівняльний аналіз).
- 57.Компетенція органів конституційного контролю і механізм її реалізації.
- 58.Види партійних систем в країнах АС та КН систем права.
- 59.Інституціоналізація політичних партій (порівняльний аналіз).
- 60.Суть поняття громадянства в конституційному праві країн АС та КН систем права.
- 61.Порядок набуття і припинення громадянства в країнах АС та КН систем права.
- 62.Класифікація прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в країнах АС та КН систем права.
- 63.Особисті права і свободи (порівняльний аналіз).
- 64.Обов'язки громадянина (порівняльний аналіз).
- 65.Гарантії прав і свобод в країнах АС та КН систем права (порівняльний аналіз).

8.ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	
Поточна модульна оцінка	Модульний контроль	Поточна модульна оцінка	Модульний контроль	Поточна модульна оцінка	Модульний контроль
12 балів як середнє арифметичне	20 балів: КР–12 балів ІНДЗ–8 балів	12 балів як середнє арифметичне	20 балів: модульна контрольна робота	12 балів як середнє арифметичне	20 балів: КР–12 балів ІНДЗ–8 балів

В оцінюванні змістового модуля враховується аудиторна робота студента та результати написання модульної контрольної роботи. Оцінка за ІНДЗ входить до складу змістових модулів №1 і №3. підсумкова форма контролю – залік.

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом року:

- 4 бали додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 50% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 2 бали додаються, якщо студент не мав пропусків на лекційних, практичних заняттях;
- 1 бал додається, якщо студент не мав пропусків на практичних заняттях.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні».
	2	Студент недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь.

	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, недостатньо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення юридичних понять, категорій, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу, але висновки не логічні, не послідовні.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, закономірності законодавчого процесу, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо логічно витриманою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу, володіє загальними прийомами роботи із законодавчими і нормативно-правовими актами.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати понятійний апарат, скласти прості таблиці, схеми.
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, робити висновки; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить юридичні поняття, володіє методикою аналізу джерел кримінально-виконавчого права.
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями, може визначати тенденції та суперечності кримінально-виконавчого процесу, робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, події, використовуючи міждисциплінарні підходи, розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну.

	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; добре орієнтується у джерельній базі предмету.

Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
82-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-81		C	загалом хороша робота
67-74	Задовільно	D	непогано
60-66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бесчастний В.М. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб./В. М.Бесчастний, О.В.Філонов [та ін.]; за ред. В.М.Бесчастного. – К.: Знання, 2007. – 467 с. – (Серія „Вища освіта ХХІ століття”).
2. Бостан С.К. Державне право зарубіжних країн: Навч.посіб. / С.К.Бостан, С.М.Тимченко. –К.: Центр навч. літератури, 2005. – 504 с.
3. Клишас А.А. Конституционная юстиция в зарубежных странах: монографія / А.А.Клишас; [отв.ред.В.В.Еремян]. –М.: Международные отношения, 2004. - 288с.
4. Конституционное право государств Европы: Учеб. Пособие / Отв.ред. Д.А.Ковачев. –М.: Волтерс Клувер, 2005. – 320 с.
5. Косарев А.И. Англосаксонская и романо-германская формы буржуазного права: монографія / А.И.Косарев. – Калинин, 1997. – 64 с. –К-1 [А278760].
6. Лукашин С.В. Порівняльне конституційне право: Навч. посіб. /Рівнен. ін-тут слов'язнознавства Київ. слов'ян. ун-ту. Каф. міжнар. інформації. – Рівне, 1998. – 203 с. –К-6 [BAS587463].
7. Медушевский А.Н. Сравнительное конституционное право и политические институты: Курс лекций /А. Н. Медушевский. – М.: ГУ ВШЭ, 2002. - 512с.
8. Мишин А.А. Конституционное право зарубежных стран: Ученик / А.А.Мишин; [6-е изд.перераб. и дополн.]. –М.: Белые альвы, 1999. -456с.
9. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. Зб. Статей / За ред. Ю.С. Шемчученка, Л.В.Губерського, І.С. Грищенко; упор. О.В. Кресів. – К.: Логос, 2009. – 712 с.
10. Правовые системы стран мира: Энциклопедический справ очник / Отв. ред. д.ю.н., проф. А.Я.Сухарев; [Второе изд., измененное и дополн.]. – М.: Из-во НОРМА-ИНФРА, 2001. - 840с.
- 11.Ріяка В.О. Конституційне право зарубіжних країн: Навч.посіб./ В.О.Ріяка (кер.авт.кол.), В.С.Семенов [та ін.]; за заг.ред. В.О.Ріяки. –К.: Юрінком Інтер, 2002. – 512 с.
- 12.Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб.пособие / А.К.Романов. – М.: Дело, 2002. - 344с.
- 13.Саидов А.Х. Введение в сравнительное правоведение и юридическая география мира. –М., 1993. -148с.
- 14.Сарторі Джовані. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідж. структур, мотивів і результатів: Пер.32-го англ. вид. –К.: АртЕк, 2001. - 224 с. –Бібліогр.: 4с.
- 15.Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. –К.: Видавничий Дім: ІНЮРЕ, 2008. - 460с.
- 16.Сравнительное конституционное право. – М., 1996. - 728с.
- 17.Страшун Б.А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник: В 4 т. Т. 4. Часть Особенная: страны Америки и Азии / Отв.ред.проф. Б.А.Страшун. –М.: Из-во НОРМА-ИНФРА, 2001. – 656 с.
- 18.Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения. –М.: Норма, 1996.– 432с.